

Paga setmanal i amics antinormatius

Efectes additius i de moderació en la predicció de l'ús de substàncies per part d'adolescents

JORDI ORTET WALKER
al260584@uji.es

ANDREA CUEVAS CARDA
al260587@uji.es

FRANCISCO JAVIER LÓPEZ FERNÁNDEZ
al225790@uji.es

SÍGRID GALLEGO MOYA
moyam@uji.es

LAURA MEZQUITA GUILLAMÓN
lmezquit@uji.es

Resum

Molts estudis mostren que l'alcohol i el cànnabis poden tenir efectes perjudicials per la salut dels adolescents. Els estudis de genètica quantitativa han trobat que a aquesta etapa vital, els factors socials tenen la influència més gran sobre el consum. La variable social més fortament associada a l'ús de drogues en l'adolescència és la pressió social, especialment tenir amics amb conductes antinormatives. Una altra variable important però menys estudiada és la quantitat de paga setmanal percebuda, així com l'ús que se'n fa d'aquesta. Els objectius d'aquest estudi eren estudiar la influència additiva de la conducta antinormativa dels amics i la quantitat de paga setmanal sobre el consum de marihuana i d'alcohol. Amb aquesta finalitat, vam administrar una sèrie de qüestionaris a una mostra de $n = 428$ estudiants de secundària espanyols (Mitjana d'edat = 14,36 anys; DT = 1,63; 48 % dones). Qüestionaris: Deviant Peers Scale (DPS), que avalua la quantitat d'amics amb comportaments antinormatius; CODIS, que avalua la quantitat d'alcohol i cànnabis consumit. Vam demanar als participants que indiquessin la quantitat de paga setmanal percebuda. Anàlisis de regressió van mostrar que, considerades de forma separada, la paga setmanal i els amics antinormatius van predir el consum d'alcohol i cànnabis significativament. La interacció entre ambdues variables va mostrar un efecte sinèrgic. Aquests resultats indiquen que tenir molts amics antinormatius, junt a una alta quantitat de paga setmanal, pot portar a un consum més elevat d'alcohol i cànnabis. Aquests resultats podrien contribuir a desenvolupar intervencions efectives per a la població adolescent.

Paraules clau: alcohol, cànnabis, amics, paga setmanal, antinormativitat.

Abstract

Many studies have shown that alcohol and cannabis can have detrimental effects on adolescents' health. Quantitative genetic studies have found that in this stage of life, social factors have the highest influence on consumption. The social variable that is more strongly associated with drug use in adolescence is peer pressure, especially having friends who deviate from social norms. Another influential but less studied variable is the amount of weekly pocket money given to teens and the use they make of it. Therefore, the aims of this work were to study the additive influence of peers' antisocial behavior and the amount of weekly pocket money on the consumption of alcohol and cannabis. We administered a series of questionnaires to a sample of $n = 428$ Spanish high school students (Mean age = 14.36 years; SD = 1.63; 48 % girls). Questionnaires: Deviant Peers Scale (DPS), which assesses the amount of friends with socially deviant behavior; CODIS, which assesses the amount of alcohol and cannabis consumed. We requested that participants indicate the amount of money received weekly. Regression analyses revealed that, when considered separately, weekly pocket money and deviant peers predicted alcohol and cannabis consumption significantly. When the interaction between these two variables was accounted for, a synergistic effect was found. These results show that having many socially deviant friends, combined with a high amount of pocket money, can lead to greater consumption of alcohol and cannabis. These findings may contribute to developing effective interventions for the adolescent population.

Keywords: alcohol, cannabis, peers, pocket money, deviance.

Introducció

L'alcohol és la droga psicoactiva més consumida a Espanya entre els adolescents (Pla Nacional sobre Drogues, 2014). Tot i que el seu ús és il·legal per als menors d'edat, el seu consum s'inicia en l'adolescència (Hall i Degenhardt, 2009). Per tant, al nostre país, el 63,1 % dels joves d'entre 13 i 14 anys inicien el consum d'aquesta substància. A més a més, trobem que l'ús excessiu també comença a edats molt primerenques. Seguint amb aquesta línia, el 30 % i el 43 % dels estudiants espanyols de 15 i 16 anys, respectivament, han participat en el consum per atracó (o «binge drinking») en l'últim mes (PNSD, 2014).

Segons la OMS (2002), els tipus d'ús de l'alcohol més preocupants o amb més alt risc entre els adolescents és el consum excessiu habitual, caracteritzat per un ús mitjà de l'alcohol per damunt dels nivells establerts, i per episodis de consum excessiu o «binge drinking», caracteritzats per una ingesta molt gran d'alcohol en un període de temps molt curt.

Aquests patrons de consum excessiu en l'adolescència semblen tenir un impacte molt gran sobre la salut i el desenvolupament social dels joves (Llorens, Barrio, Sánchez & Suelves, 2011), més concretament, estan associats a un índex més alt de violència i d'altres conductes antisocials, incloent-hi l'absentisme escolar (Bellis et al., 2007); també han estat associats a diversos efectes en el desenvolupament del cervell, que es tradueix en dèficits cognitius i, en l'edat adulta, es relaciona amb problemes de salut i a una tendència cap al consum excessiu d'alcohol (Llorens et al., 2011) i amb trastorns de dependència d'aquesta i d'altres substàncies (Bellis et al., 2007).

Per tant, s'estima que entre els adolescents d'edats compreses entre els 15 i els 19 anys, la principal causa dels Anys de Vida Ajustats per Discapacitat (AVAD, en anglès DALYS: Disability-adjusted Life Years) a una escala global s'atribueix a l'alcohol (Gore et al., 2011). A més dels problemes de salut, l'abús de l'alcohol en els joves s'associaria amb conductes perjudicials per a l'individu i la societat, com la conducta antinormativa, l'ús i abús d'altres drogues, problemes acadèmics i laborals, violència, conducta sexual de risc, o conducció temerària i en un estat d'embraguesa (Cooper, Agocha & Sheldon, 2000; Zuckerman & Kuhlman, 2000).

L'ús habitual de l'alcohol en l'adolescència sembla facilitar la iniciació en el consum d'altres drogues il·lícites, com el cànnabis o la cocaina (Clark & Bukstein, 1998). Per tant, el consum d'aquestes substàncies seria un factor predisponent per al consum d'altres drogues il·legals (Hall & Degenhardt, 2009), i un factor de risc per a la transició cap a la dependència abans dels 18 anys d'edat (Wagner & Anthony, 2002).

Un dels factors ambientals que sembla relacionar-se amb un ús més elevat de substàncies és la quantitat de diners disponibles per a gastos personals. Quan la font d'aquests diners és la paga setmanal rebuda dels pares o tutors, hi ha un risc més elevat per al consum de substàncies com l'alcohol, però no incrementa la probabilitat de consumir drogues dissolvents. Per altra banda, quan els diners s'obtenen «d'altres fonts», la droga que més s'usa és el cànnabis (58 %), seguit dels dissolvents (30 %) (McCrystal, Percy & Higgins, 2007).

Un estudi de Varela, Marsillas, Isorna & Rial (2013) amb una mostra de 477 adolescents d'edats entre els 14 i els 18 anys va mostrar que la quantitat de diners disponibles per a gastar estava significativa i positivament relacionada amb el consum de drogues com l'alcohol, el tabac o la marijuana. L'estudi també va revelar que la quantitat de diners disponibles estava inversament relacionada amb una orientació cap a la salut i positivament amb les actituds cap a les drogues. Una quantitat més gran de diners disponibles estava relacionada amb una actitud més favorable cap a les drogues junt amb la participació en conductes menys saludables.

El nivell socioeconòmic dels adolescents, principalment a través de la seua paga setmanal percebuda dels seus pares, és un factor rellevant en el consum d'alcohol, marijuana i altres drogues. No obstant, l'efecte que presenta, tot i que significatiu, sembla ser moderat o baix respecte a la importància de la seua magnitud, que indicaria que altres factors biopsicosocials també son rellevants en el desenvolupament d'aquestes conductes.

El grup d'amics és probablement el factor social més influent sobre els joves durant l'adolescència (Borsari & Carey, 2001). Així, la relació entre el consum d'alcohol i de marijuana i el fet de tenir més amics antinormatius podria ser explicat a través d'un procés d'influència: tenir amics amb més conductes antinormatives influeix el desenvolupament d'un patró més antinormatiu en els adolescents, que inclou el consum d'alcohol i marijuana.

En aquest estudi, vam tractar d'estudiar el paper que certs factors ambientals importants juguen en l'ús de substàncies. Creiem que la paga setmanal i els amics antinormatius s'han de tenir en compte i s'han d'estudiar de forma conjunta, per a descobrir possibles interaccions entre elles a l'hora de predir l'ús de drogues entre els adolescents.

Tenint en compte la literatura disponible, els objectius d'aquest estudi eren:

- 1) Trobar una relació entre la quantitat de paga setmanal que perceben els adolescents i el seu consum d'alcohol i marijuana.
- 2) Trobar la relació entre la quantitat d'amics antinormatius i el seu consum d'alcohol i marijuana.
- 3) Explorar els possibles efectes sinèrgics entre els amics antinormatius i la quantitat de paga setmanal i el consum d'aquestes substàncies.

Les hipòtesis eren les següents:

- 1) La quantitat de paga setmanal que perceben els adolescents i la quantitat d'amics antinormatius, de forma separada, cadascuna predirien un consum més elevat d'alcohol i marijuana.
- 2) La paga setmanal i els amics antinormatius, de forma conjunta, tindrien un efecte interactiu entre ells, resultant en un consum més elevat de substàncies, a través d'un procés sinèrgic.

Mètode

Els mètodes emprats per a estudiar les variables d'interés, eren l'administració d'una sèrie de questionaris, al curs acadèmic 2015-16, a una mostra de 428 adolescents espanyols d'instituts de Castelló de la Plana. Aquests joves tenien edats compreses entre els 12 i els 21 anys (Mitjana = 14,36; DT = 1,63; 48 % dones).

Per a procedir a l'administració d'aquests questionaris, els investigadors veterans del grup IDAP de la Universitat Jaume I de Castelló van contactar amb els instituts. Habitualment, els subdirectors dels instituts organitzaven les sessions per a que els estudiants completaren els questionaris. Estudiants fent el Treball de Fi de Grau i altres ja graduats vinculats al grup IDAP van ser els encarregats d'administrar els questionaris en les classes de tutoria (sessions setmanals d'una hora sense dedicació a cap assignatura en particular). Els estudiants universitaris també s'emportaren els questionaris una vegada completats, i van assignar un codi creat aleatòriament a cada adolescent, permetent una confidencialitat i anonimitat total per a cada membre de la mostra en quant a les seves respostes als ítems dels questionaris. Un protocol estricte es va aplicar per a assegurar aquesta confidencialitat, ja que no es va guardar cap document identificatiu dels adolescents.

Els estudiants universitaris també s'encarregaren d'introduir les dades proporcionades pels questionaris a l'ordinador per als posteriors anàlisis. El software emprat per a aquest propòsit va ser l'Excel (per a introduir les dades) i l'IBM SPSS 23 (per a dur a terme els anàlisis estadístics pertinents de les dades importades del programa Excel).

Els questionaris concrets que s'utilitzaren eren:

- 1) Deviant Peers Scale (DPS), que avalua la quantitat d'amics amb conducta socialment antinormativa. Aquest questionari consta de 22 ítems que es contesten en una escala de 0 (cap) a 4 (tots), indicant la quantitat d'amics que han dut a terme cada conducta antinormativa indicada, en els últims 6 mesos.
- 2) Cannabis and Other Drugs Intake Scale (CODIS), que avalua la quantitat d'alcohol i de cànnabis consumits. El questionari inclou ítems que pregunten per la freqüència del consum, número d'unitats estàndard de drogues consumides en una setmana habitual, edat d'inici del consum, una mesura de «binge drinking» en un mes habitual, i el consum del millor amic de l'individu (freqüència i quantitat d'unitats estàndard de diverses drogues).
- 3) Questionari de dades sociodemogràfiques, que avalua diferents dades sociodemogràfiques, incloent-hi la quantitat de paga setmanal percebuda pels pares o tutors, disponible per a l'ús personal.

Els anàlisis estadístics es van dur a terme amb el software IBM SPSS 23. Concretament, es van fer regressions lineals emprant el consum d'alcohol i cànnabis com a variables dependents. Aquests anàlisis van permetre obtenir una predicció significativa de l'ús de substàncies per part de les variables: edat, gènere, paga setmanal, amics antinormatius i la interacció entre paga setmanal i amics antinormatius.

Resultats

Les regressions van mostrar que la paga setmanal i els amics antinormatius, considerats de forma separada, predien el consum d'alcohol de manera significativa i positiva (veure Taula 1). Quan es tractava del cànnabis, la quantitat de paga setmanal percebuda no predia el consum d'aquesta substància de manera significativa, però la quantitat d'amics antinormatius sí ho feia d'una manera positiva i estadísticament significativa (veure Taula 2).

La interacció entre els amics antinormatius i la paga setmanal tenia un efecte sinèrgic, en virtut de la qual es consumia una quantitat molt més elevada d'alcohol i marijuana (veure Taules 1 i 2)

Anàlisis de regressió lineal

Taula 1
Consum d'Alcohol

		R ²	ΔR ²	β	t
1	Edat	,110	,110	,331	6,87***
	Gènere			-,012	-,256
2	Paga (Z)	,128	,018	,138	2,84**
3	Amics (Z)	,280	,119	,351	7,76***
4	Paga (Z)Amics (Z)	,247	,034	,319	7,09***
				,188	4,22***

Nota: * $\rho < 0.05$; ** $\rho < 0.01$; *** $\rho < 0.001$

Taula 2
Consum de Cànnabis

		R ²	ΔR ²	β	t
1	Edat	,031	,031	,176	3,51***
	Gènere			-,001	-,020
2	Paga (Z)	,033	,002	,045	,872
3	Amics (Z)	,177	,144	,386	8,17***
4	Paga (Z)Amics (Z)	,186	,010	,101	2,13*

Nota: * $\rho < 0.05$; ** $\rho < 0.01$; *** $\rho < 0.001$

Es van crear gràfiques per a interpretar aquestes interaccions. Les variables independents es van dicotomitzar per damunt i per davall de la mitjana. Aquells estudiants amb una quantitat més elevada de paga setmanal i més amics antinormatius consumien una quantitat significativament més alta d'alcohol (veure Figura 1). La variable que explicava un increment significatiu en el consum de cànnabis era una quantitat més gran d'amics antinormatius (veure Figura 2).

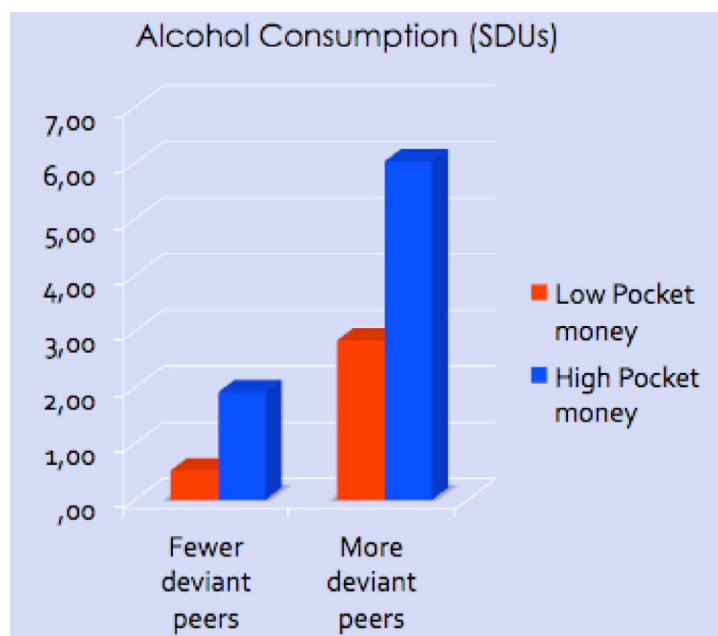

Figura 1. Consum d'Alcohol total en Unitats de Consum Estàndard (SDUs en Anglès)

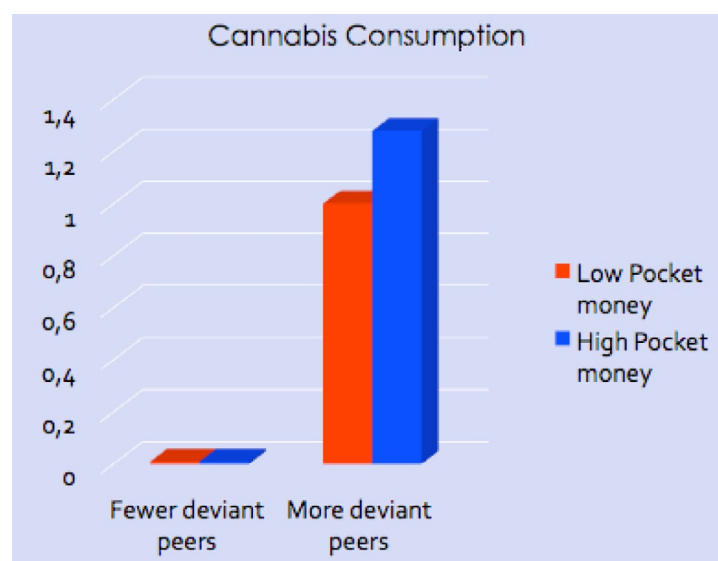

Figura 2. Consum de Cànnabis total en quantitat de porros

Discussió i conclusions

Aquests resultats van mostrar, com es predia, la importància de tenir amics socialment antinormatius quan es tracta del consum de substàncies per part dels adolescents. D'acord amb estudis previs, la paga setmanal també va presentar un efecte menut però significatiu en la predicció de l'ús d'alcohol. El resultat més rellevant, no obstant, és l'efecte sinèrgic entre els amics i la paga: aquells adolescents que tenien més amics antinormatius i més paga setmanal, tenien el consum més alt d'alcohol i cànnabis.

Aquests resultats podrien contribuir al desenvolupament de programes de prevenció i intervenció més efectives a través de l'enfocament sobre l'ambient familiar i el grup d'amics. Així, programes de prevenció i intervenció en l'àmbit familiar que se centren en afavorir estils educatius menys permissius i amb una major monitorització del comportament dels fills, especialment en relació al grup d'amics, juntament amb un major control en la quantitat i ús de l'assignació setmanal, podrien esdevindre especialment eficaços.

Futurs estudis haurien d'incloure no només els factors socials i ambientals rellevants en l'estudi de l'ús de substàncies (com en aquest estudi), però també tenir en compte altres variables biopsicosocials tals com els trets de personalitat per a una descripció més ampla i refinada dels factors subjacents a l'ús d'alcohol i altres drogues.

Referències

- Bellis, M. A., Hughes, K., Morleo, M., Tocque, K., Hughes, S., Allen, T., Harrison, D. & Ferrer-Rodriguez, E. (2007). Predictors of risky alcohol consumption in schoolchildren and their implications for preventing alcohol-related harm. *Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy*, 2, 15.
- Borsari, B. & Carey, K. B. (2001). Peer influences on college drinking: A review of the research. *Journal of Substance Abuse*, 13(4), 391-424.
- Clark, D. B. & Bukstein, O. G. (1998). Psychopathology in adolescent alcohol abuse and dependence. *Alcohol Research & Health*, 22(2), 117-121.
- Cooper, M. L., Agocha, V. B. & Sheldon, M. S. (2000). A motivational perspective on risky behaviors: the role of personality and affect regulatory processes. *Journal of Personality*, 68(6), 1059-1088.
- Gore, F. M., Patton, G. C., Ferguson, J., Joseph, V., Coffey, C., Sawyer, S. M. & Mathers, C. D. (2011). Global burden of disease in young people aged 10-24 years: a systematic analysis. *The Lancet*, 377(9873), 2093-2102.
- Hall, W. & Degenhardt, L. (2009). Adverse health effects of non-medical cannabis use. *The Lancet*, 375(9710), 1383-1391.
- Llorens, N., Barrio, G., Sánchez, A. & Suelves, J.M. (2011). Effects of socialization and family factors on adolescent excessive drinking in Spain. *Prevention Science*, 12(2), 150-161.
- McCrystal, P., Percy, A. & Higgins, K. (2007). The cost of drug use in adolescence: Young people, money and substance abuse. *Drugs: Education, Prevention, and Policy*, 14(1), 49-68.
- Varela Mallou, J., Marsillas Rascado, S., Isorna Folgar, M. & Rial Boubeta, A. (2013). Attitudes, perceptions and available money explaining drug consumption in adolescents. *Health and Addictions*, 13(1), 67-78.
- Wagner, F. & Anthony, J. (2002). From first drug use to drug dependence: Developmental periods of risk for dependence upon marijuana, cocaine and alcohol. *Neuropsychopharmacology*, 26(4), 479-488.